

DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2021-9-97-14>

УДК 336.2

Попович Д.В., Герило А.В., Костів М.Б.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ОСОБЛИВОСТІ ОПОДАТКУВАННЯ СТРАХОВОГО БІЗНЕСУ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Анотація. Досліджено сучасний стан страхового ринку в Україні в розрізі оподаткування діяльності страховиків. Надано характеристику та звернено увагу на проблемні питання діючої системи оподаткування страхового бізнесу, які спонукають його до приховування реальних прибутків з метою уникнення оподаткування. Здійснено огляд зарубіжного досвіду у сфері оподаткування страхових компаній, який показав, що в розвинених європейських державах прослідковується тенденція до лібералізації податкового законодавства, включаючи зниження ставок податку. Звернено увагу, що в Україні вже досить давно як в експертному середовищі, так і науковцями розглядаються підходи до вдосконалення оподаткування страхового бізнесу, серед яких чільне місце займає можливість введення нижчих податкових ставок для різних видів страхової діяльності, тобто запровадження диференційованого оподаткування.

Ключові слова: страховий бізнес, оподаткування, ставки оподаткування, податок на прибуток, податкові надходження, диференційоване оподаткування.

Popovych Dariya, Herylo Adriana, Kostiv Maksym

Ivan Franko National University of Lviv

FEATURES OF TAXATION OF INSURANCE BUSINESS AT THE PRESENT STAGE

Summary. This scientific article is devoted to the study of the peculiarities of taxation of the insurance business at the present stage. In the course of the research the method of analysis and synthesis, statistical-analytical, comparative methods, as well as the method of system-structural research of the phenomenon of taxation of insurance business activity were used. To achieve the goal of the study, a brief overview of current trends in the insurance market was carried out, the dynamics of which reflects a slight increase in total assets of insurance companies, as well as the amount of taxes paid by them to the Consolidated Budget. Emphasis is placed on the reduction in the number of insurers in recent years in the Ukrainian insurance market, which is a consequence of state regulation. The current “mixed” system of insurance business taxation is described. It is determined that its imperfection and inefficiency do not contribute to the development of the insurance market, because insurance companies hide their real profits, thus evading taxes. A review of foreign experience in the field of insurance business taxation showed that developed European countries also use a two-tier system of taxation: the parallel application of income tax of insurance companies with some form of alternative tax on insurance activities. Within the European Community, where Ukraine seeks to join, there are no universal tax rates, but there is a noticeable division of countries into those that have a liberal tax system and in which the fiscal function predominates. In modern world, more and more European countries are taking steps to liberalize tax legislation. Analysis of foreign experience allows us to argue that each country forms an optimal tax system for itself. Ukraine must also follow this path, especially in conditions when the insurance market is in its infancy. The article considers the positions of domestic researchers to determine such an optimal system. It was found that the most common approach is to establish differentiated taxation depending on the type, direction and results of activities with the use of lower rates that would encourage insurance companies to receive and declare real profits, as well as increase tax revenues to the budget.

Keywords: insurance business, taxation, tax rates, income tax, tax revenues, differentiated taxation.

Постановка проблеми. Сучасне ринкове суспільство неможливо уявити без страхування, адже існує прямий зв'язок між ступенем розвитку ринкових відносин і рівнем розвитку страхування. Страхування, як один з ефективних ринкових механізмів управління ризиками, покликане забезпечити стабільний розвиток економіки і соціальної сфери в державі, стимулювати відповідальну економічну поведінку суб'єктів господарювання, скорочуючи навантаження на бюджет. Страхування дозволяє не тільки відшкодувати збитки, але і виступає одним з основних джерел довгострокових інвестицій, які необхідні для сталого економічного зростання. Проте, на думку експертів в досліджуваній сфері, існуюча система оподаткування суб'єктів страхового бізнесу в Україні не є ефективною, і, як наслідок, це негативно відбивається на розвитку страхового ринку та економіки загалом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливості оподаткування страхового бізнесу

стали предметом наукового пошуку ряду як вітчизняних, так і зарубіжних науковців. Зокрема, серед вітчизняних науковців слід виділити праці В. Д. Базилович, К. С. Базилович, А. С. Бакаєва, Л. М. Бандерна, І. К. Бондар, І. М. Войцеховська, Д. В. Гаманков, О. О. Гаманкова, А. С. Головачова, О. М. Кисельова, Т. Г. Мельник, В. М. Опарін, С. С. Осадець, Н. Б. Пацурія, Л. М. Савчук та ін.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. В сучасних умовах розвитку української економіки, а також страхового ринку проблематика оподаткування страхового бізнесу потребує додаткового розгляду та опрацювання.

Мета статті. Мета цієї роботи полягає в аналізі особливостей оподаткування страхових компаній в Україні, виявленні проблемних питань та пошуку можливостей вдосконалення системи оподаткування страхового бізнесу на сучасному етапі.

Виклад основного матеріалу. Аналізуючи сучасні тенденції розвитку страхового ринку

в Україні, слід наголосити, що попри пандемію, спричинену розповсюдженням вірусної інфекції відомої як COVID-19, страховий бізнес проявив доволі високу стійкість. Якщо у II та III кварталах 2020 року активи страховиків зазнали скорочення, то у IV кварталі відбулося їх зростання. Прослідковується стійка тенденція до зростання показників страхових премій та виплати страхових відшкодувань – приріст у вигляді 12% і 9% відповідно. За даними Національного банку України, який з 1 липня 2020 року діє як регулятор ринку небанківських фінансових послуг, 2020 рік приніс страховому бізнесу рекордні прибутки, а саме – 2.2 млрд грн. До того ж, за підсумками року страховий сектор мав найкращий показник рентабельності активів серед всіх небанківських фінансових установ [1].

Слід відзначити, що така тенденція страхового ринку як скорочення кількості страховиків в Україні зумовлена не лише пандемією, а насамперед встановленням жорстких заходів законодавчого регулювання діяльності страхових компаній, для того, щоб «очистити», наблизити їх діяльність до міжнародних стандартів. На даний час частка акумульованих страховиками платежів до ВВП (ІРР) досить суттєво відстає від багатьох більш розвинених ринків. ІРР в Україні становить 1,3%, тоді як у Франції – понад 6%, а в Японії на рівні 7,2%. Згідно планів регулятора вбачається, що НБУ планує зміцнити страховий сектор, що призведе до рівня ІРР у 3% [2].

Загальне бачення розвитку ринку відображено в Білій книзі «Майбутнє регулювання ринку страхування в Україні», в якій зазначається, що «Національний банк підтримує ініціативи ринку щодо вирішення проблем з оподаткуванням, які стримують розвиток ринку страхування в Україні» [3]. Якими будуть ці ініціативи поки що невідомо, але остання реформа у сфері оподаткування страхової діяльності, яка була проведена у 2015 році, була оцінена страховиками як така, що є дискримінаційною та такою, що несе ряд загроз їх функціонуванню.

Початково розглядалася ідея переведення страхового ринку на загальну систему оподаткування, а в результаті було запроваджено подвійне оподаткування. Так, Податковим кодексом України зі змінами від 01.01.2015 року [4] передбачено введення змішаної система оподаткування страховиків: 3% ставка податку із страхових премій (страхових платежів) разом з 18% ставки податку на прибуток, отриманим від здійснення всієї господарської діяльності страховика (страхової, фінансової та іншої), замість використання податку з страхових премій і податку на при-

буток від іншої діяльності. Тож, якщо попередня система оподаткування страхового бізнесу передбачала відрахування до бюджету 3% розміру доходу, отриманого від страхової діяльності, то на сьогодні вона набула вигляд «змішаної», коли до 3% додано ще 18% податку на прибуток.

Вітчизняні дослідники в кожній з цих систем виокремлюють як сильні, так і слабкі сторони, причому недоліків, на їх переконання, стало більше (табл. 1).

Отож, чинним законодавством [4] визначено два об'єкти оподаткування страховика: прибуток від страхової та нестрахової діяльності страховика (ставка 18%) і дохід від страхової діяльності, для оподаткування якого застосовуються різні ставки (3% за договорами страхування від об'єкта оподаткування та 0% за договорами з довгострокового страхування життя, договорами добровільного медичного страхування та договорами страхування у межах недержавного пенсійного забезпечення, зокрема договорів страхування додаткової пенсії).

Запроваджені зміни мали на меті забезпечити припинення використання страховиків для оптимізації податку на прибуток підприємств і в інших фінансових схемах, дати поштовх до розвитку класичного страхування і, звичайно ж, забезпечити збільшення бюджетних надходжень.

Щодо останнього, то слід звернути увагу, що обсяг надходжень від податку на прибуток страхових компаній до Зведеного бюджету держави має мінливий характер, хоча й помітним є деяке зростання в останні роки (рис. 1).

Та все ж існування альтернативного податку на страхові премії, загального податку на прибуток спонукає український страховий бізнес до застосування схем ухилення від сплати, що відповідно тягне за собою порушення податкового законодавства. С. В. Онишко зауважує, що існує ряд схем, які використовуються для мінімізації прибутку або ухилення від сплати податку на прибуток. Зокрема порівняння окремих статей річної фінансової звітності страхової компанії між собою та з річною декларацією з податку на прибуток дає можливість виявити потенційні суми прихованого прибутку [11, с. 1099].

Слід зауважити, що в багатьох розвинених податкових системах світу поширена практика паралельного застосування податку на прибуток страхових компаній з певною формою альтернативного податку на страхову діяльність. Окрім валового обсягу премій, альтернативною базою оподаткування можуть бути активи, капітал, обсяг страхових резервів та ін. У більшості цих країн прямий податок на прибуток співіснує

Таблиця 1

Порівняння механізмів оподаткування страхової діяльності

	Система оподаткування страхового бізнесу після 01.01.2015	Система оподаткування страхового бізнесу до 01.01.2015
Плюси	– передбачення нульової ставки оподаткування страхових премій за деякими видами страхування.	– прозорість системи, сплата лише 3% з премій, які надійшли; – простота розрахунків для органів, які здійснюють перевірки.
Мінуси	– збільшення податкового навантаження; – ускладнення механізму оподаткування; – зменшення кількості страхових компаній.	– потреба сплати податку навіть у ситуації збитковості страхового бізнесу.

Джерело: розроблено авторами за даними [5]

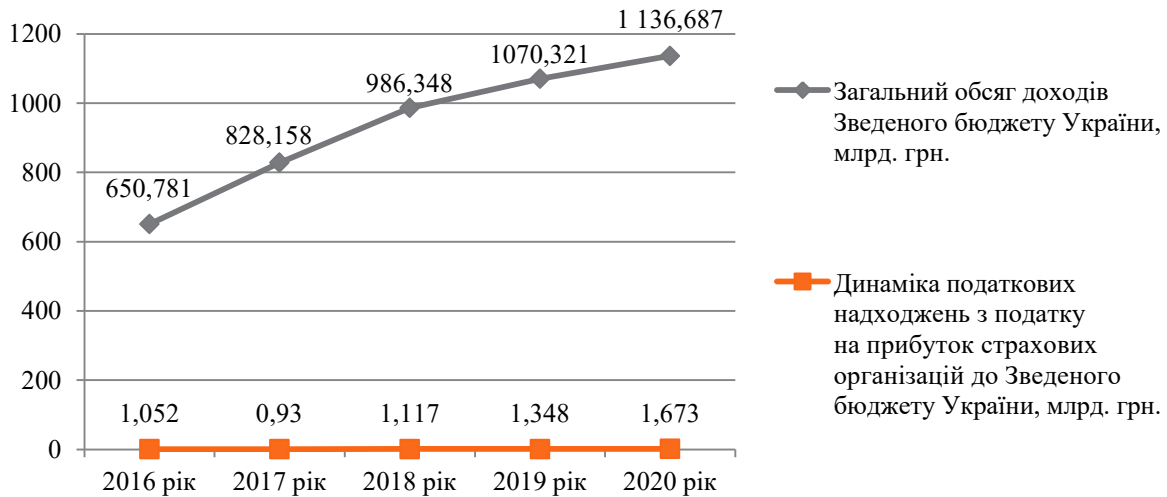

Рис. 1. Динаміка податкових надходжень з податку на прибуток страхових організацій до Зведеного бюджету України за 2016–2020 рр., млрд грн

Джерело: розроблено авторами за даними [6–10]

з податком на валовий обсяг страхових премій без зменшення його на обсяг перестраховальних платежів за договорами перестраховання [12].

Певний інтерес представляє досвід зарубіжних країн в частині оподаткування страхової премії. Об'єктом оподаткування з цього податку є будь-які платежі, що здійснюються страховальником в якості плати за надання йому страхової послуги. Оподаткуванню підлягає премія (або її аналог), отримана в якості оплати страхової послуги, наданої на території країни, а платником податку на страхову премію є страхові компанії, резиденти і нерезиденти, незалежно від їх організаційно-правової форми. З точки зору теорії державного регулювання оподаткування страхової діяльності, податок на страхову премію є абсолютно самостійним інструментом і повинен бути відділений від податку на додану вартість та податку з обороту, які також широко використовуються в зарубіжних країнах.

Зауважимо, що на даний момент не існує універсальної ставки податку на прибуток страхових організацій, єдиної для зарубіжних країн. Проте визначення елементів податку на страхову премію в нормативному порядку зарубіжними законодавчими та фіскальними органами здійснюється з огляду на принципово різні підходи до застосування непрямого оподаткування страхової діяльності. Загалом за рівнем оподаткування страхових премій країни з розвиненим ринком поділяють на дві групи. До першої належать ті, які мають так звану ліберальну систему оподат-

кування страхової премії (США, Великобританія, Іспанія, у яких ставка податку на страхові премії коливається від 2% до 4%). Тоді як до другої належать ті, де переважає фіскальна функція в оподаткуванні страхової премії (Німеччина, Франція, Італія – від 9% до 19% і вище) [13, с. 111].

Причому в останні роки у ряді держав відбулася ліберальна реформа податкового законодавства, результатом якої є, по-перше, скасування додаткових податкових платежів, що сплачуються страховими організаціями (Італія, Іспанія та ін.), по-друге, зниження ефективної податкової ставки податку на прибуток страхових організацій (Італія, Німеччина і Великобританія). Це є наслідком тенденції до зменшення тягаря прямого оподаткування прибутку страховиків, яка спостерігається в рамках Європейської спільноти.

Характерною особливістю податкових систем розвинених країн є також використання оподаткування прибутку для цілей стимулювання діяльності малих страхових організацій, що дозволяє постійно розвивати і розширювати страхові ринки цих країн (за рахунок інноваційного потенціалу таких страховиків і підвищення конкуренції). По-перше, в ряді держав використовується прогресивна податкова ставка податку на прибуток страхових організацій в залежності від її розміру (США, Велика Британія, Франція та ін.), по-друге, застосовуються знижена податкова ставка і різні податкові пільги з податку на прибуток для малих страхових організацій: пільговий період оподаткування, фіксоване подат-

Таблиця 2

Оподаткування страхової премії в європейських країнах та США

Країни з ліберальною системою оподаткування страхової премії			Країни, в яких переважає фіскальна функція оподаткування страхової премії		
Країна	Податкова ставка	Момент нарахування податку	Країна	Податкова ставка	Момент нарахування податку
Велика Британія	2,5%	Можливість вибору моменту	Німеччина	19%	Підписання страхового договору
США	2-3%		Франція	9%	
Іспанія	4%		Італія	12,5%	

Джерело: розроблено авторами за даними [13]

кове вирахування, що зменшує податкову базу з податку на прибуток (Франція, Іспанія, США). Також слід додати, що залежно від виду страхової діяльності різняться ставки на страхові премії, тобто застосовується диференційований підхід, а на такий вид як страхування життя взагалі відсутній податок на страхові премії, що обумовлено соціальною функцією такого страхування.

Отже, в багатьох державах-членах Європейського Союзу діє двоступенева система оподаткування страхових організацій, яка нині застосовується і в Україні. Звичайно їх досвід різниться як ставками, так і деякими іншими особливостями, проте засвідчує, що для стимулювання будь-якої галузі необхідне оптимальне оподаткування суб'єктів господарювання. Але слід зауважити, що в зарубіжних країнах функціонує розвинений ринок, а в Україні страховий ринок ще формується. Тому важливо забезпечити такий порядок оподаткування страхового бізнесу, який би сприяв його подальшому функціонуванню та розвитку. Також, на наше переконання, цікавим зарубіжним досвідом, який міг би бути перейнятий є запровадження преференційного режиму оподаткування прибутку для малих страхових організацій через встановлення прогресивної шкали ставок відповідного податку залежно від обсягів страхової діяльності.

Щодо оптимальної системи оподаткування страхового бізнесу в Україні, яка б стимулювала розвиток страхового ринку, то слід наголосити, що в наукових колах вже давно висловлювалися підходи щодо визначення умов такої системи, зокрема розглядалась можливість введення різних податкових ставок для різних видів страхування. Вказаний підхід і нині опрацьовується українськими дослідниками, які шляхом здійснення розрахунків спробували визначити оптимальні ставки оподаткування прибутку страховиків залежно від виду, напряму, обсягів і результатів діяльності.

Група науковців у складі Л. В. Шірінян, С. В. Бойко, О. Ю. Толстенко пропонують встановити 12% податкову ставку для: прибутку від основної операційної діяльності, від іншої операційної діяльності; від фінансової діяльності; від інвестиційної діяльності та 3% за інвестиційними витратами резидентів в економіку інших країн обсягом понад 1 млн грн на рік (податок на вивезений капітал). Пропонований підхід, на переконання дослідників, призведе до того, що компанії сплачуватимуть податки лише за тими видами діяльності, з яких отримували прибутки; можливість участі страховиків у наданні послуг із податкової оптимізації зменшиться як і ба-

жання приховати реальні прибутки [14, с. 62]. Підтримуємо дану позицію, адже на практиці диференційоване оподаткування може стати тим інструментом, який стимулюватиме страхові компанії до отримання та звітування про реальні прибутки окремо за кожним видом діяльності. Але, що стосується рівня ставок для оподаткування деяких видів діяльності страхових компаній, то вважаємо, що вони мають максимально враховувати інтереси як страховиків, так і держави.

Висновки і пропозиції. Аналіз стану та динаміки показників страхової діяльності дозволяє стверджувати, що в Україні в останні роки спостерігається деяке збільшення загальних активів страхових компаній та сум сплачених ними податків, при тому, що їх кількість зменшилася, адже встановлено жорсткіші заходи законодавчого регулювання з метою «очищення» ринку, наближення його до міжнародних стандартів. В Україні діє «змішана» система оподаткування, яка містить ряд недоліків і оцінюється самими страховиками як несприятлива для їх діяльності. А тому страховий бізнес шукає можливі варіанти ухилення від сплати податків шляхом заниження об'єкта оподаткування через перестраховування, створення страхових резервів, інші схеми мінімізації прибутку або ухилення від сплати податків.

Для України, яка чітко визначила євроінтеграційний напрям розвитку, досвід Європейської спільноти завжди викликає особливе зацікавлення. У сфері оподаткування страхового бізнесу розвинуті європейські країни також використовують «змішану» систему, якій притаманний податок на прибуток страхових компаній з певною формою альтернативного податку на страхову діяльність. Огляд зарубіжного досвіду оподаткування страхової діяльності показав, що не існує універсальної ставки податку як і те, що кожна країна формує власну систему оподаткування, яка була б найбільш оптимальною. Ми підтримуємо позицію сучасних вітчизняних дослідників щодо необхідності встановлення диференційованого оподаткування залежно від виду, напряму і результатів діяльності із застосуванням нижчих ставок, адже воно передбачає переваги як для страховиків, так і для держави, а також встановлення прогресивної шкали ставок відповідного податку для малих страхових організацій залежно від обсягів страхової діяльності.

Перспективи подальших досліджень полягають в аналізі заходів з боку Національного банку України як регулятора ринку небанківських фінансових послуг, який запевнив свою підтримку ініціативам представників страхового ринку щодо вирішення проблем з оподаткуванням.

Список літератури:

1. Презентація щодо звітності страховиків за 2020 рік, результатів нагляду та оцінки бізнес-моделей страховиків у 2021 році. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/prezentatsiya-schodo-zvintnosti-strahovikiv-za-2020-rik-rezultativ-naglyadu-ta-otsinki-biznes-modeley-strahovikiv-u-2021-rotsi> (дата звернення: 17.09.2021).
2. Рейтинг страхових компаній 2021. URL: <https://mind.ua/publications/20228044-rejting-strahovih-kompanij-2021> (дата звернення: 17.09.2021).
3. Біла книга «Майбутнє регулювання ринку страхування в Україні». Київ, 2020. 28 с. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/bila-kniga-maybutnye-regulyuvannya-rinku-strahuvannya> (дата звернення: 17.09.2021).
4. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення: 17.09.2021).
5. Пономарьова О. Б., Синюк А. О., Підгірний А. Т. Оподаткування страхових компаній в Україні: зарубіжний досвід, проблеми та перспективи. *Молодий вчений*. 2016. № 12(39). С. 847–851. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2016_12_205 (дата звернення: 17.09.2021).

6. Річний звіт про виконання Державного бюджету України за 2016 рік. Офіційний сайт Державної казначейської служби України. URL: <https://www.treasury.gov.ua/ua/file-storage/richniy-zvit-pro-vikonannya-derzhavnogo-byudzhetu-ukraini-za-2016-rik> (дата звернення: 17.09.2021).
7. Річний звіт про виконання Державного бюджету України за 2017 рік. Офіційний сайт Державної казначейської служби України. URL: <https://www.treasury.gov.ua/ua/file-storage/richniy-zvit-pro-vikonannya-derzhavnogo-byudzhetu-ukraini-za-2017-rik> (дата звернення: 17.09.2021).
8. Річний звіт про виконання Державного бюджету України за 2018 рік. Офіційний сайт Державної казначейської служби України. URL: <https://www.treasury.gov.ua/ua/file-storage/richniy-zvit-pro-vikonannya-derzhavnogo-byudzhetu-ukraini-za-2018-rik> (дата звернення: 17.09.2021).
9. Річний звіт про виконання Державного бюджету України за 2019 рік. Офіційний сайт Державної казначейської служби України. URL: <https://www.treasury.gov.ua/ua/file-storage/richniy-zvit-pro-vikonannya-derzhavnogo-byudzhetu-ukraini-za-2019-rik> (дата звернення: 17.09.2021).
10. Річний звіт про виконання Державного бюджету України за 2020 рік. Офіційний сайт Державної казначейської служби України. URL: <https://www.treasury.gov.ua/ua/file-storage/richniy-zvit-pro-vikonannya-derzhavnogo-byudzhetu-ukraini-za-2020-rik> (дата звернення: 17.09.2021).
11. Онишко С. В. Особливості оподаткування страхових компаній податком на прибуток в Україні. *Молодіжний податковий конгрес* : зб. тез доповідей, 20 травня 2020 р., м. Ірпінь / Міністерство фінансів України, Ун-т ДФС України, Проект «Гендерно орієнтоване бюджетування». Ірпінь, 2020. С. 1097–1100. URL: http://ir.nusta.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/5389/1/4872_IR.pdf (дата звернення: 17.09.2021).
12. Страховая деятельность: особенности налогообложения. *Вісник. Офіційно про податки*. 2015. № 36. URL: <http://www.visnuk.com.ua/ru/pubs/id/8862> (дата звернення: 17.09.2021).
13. Хавтур І. Зарубіжний досвід оподаткування страхової діяльності. *Фіскальна політика України в умовах євроінтеграційних процесів* : зб. тез доп. Х Ювіл. всеукр. наук.-практ. студ. конф. [м. Тернопіль, 31 берез. 2017 р.]; / відп. ред. А. І. Луцик. Тернопіль: ТНЕУ, 2017. С. 110–113. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/20815/1/110-113.pdf> (дата звернення: 17.09.2021).
14. Шіринян Л. В., Бойко С. В., Толстенко О. Ю. Аналіз і прогнозування надходжень до Державного бюджету України від податку на прибуток страхових компаній. *Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка*. 2019. № 3. С. 56–64. URL: <http://bulletin-econom.univ.kiev.ua/wp-content/uploads/2019/10/204-56-64.pdf> (дата звернення: 17.09.2021).

References:

1. Prezentatsiia shchodo zvitnosti strakhovykiv za 2020 rik, rezultativ nahliadu ta otsinky biznes-modelei strakhovykiv u 2021 rotsi. Available at: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/prezentatsiya-schodo-zvitnosti-strahovykiv-za-2020-rik-rezultativ-naglyadu-ta-otsinki-biznes-modeley-strahovykiv-u-2021-rotsi> (accessed 17 September 2021).
2. Reitynh strakhovykh kompanii 2021. Available at: <https://mind.ua/publications/20228044-rejting-strahovykh-kompanij-2021> (accessed 17 September 2021).
3. Bila knyha «Maybutnye rehulyuvannya rynku strakhuvannya v Ukraini». Kyiv, 2020. 28 p. Available at: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/bila-kniga-maybutnye-regulyuvannya-rynku-strakhuvannya> (accessed 17 September 2021).
4. Podatkovyy kodeks Ukrayiny: Zakon Ukrayiny vid 02.12.2010 r. № 2755-VI. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (accessed 17 September 2021).
5. Ponomar'ova O. B., Synyuk A. O., Pidhirnyy A. T. (2016) Opodatkuvannya strakhovykh kompaniy v Ukrayini: zarubizhnyy dosvid, problemy ta perspektyvy. *Molodyy vchenyy. Ekonomichni nauky*, no. 12(39), pp. 847–851. Available at: https://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2016_12_205 (accessed 17 September 2021).
6. Richnyy zvit pro vykonannya Derzhavnogo byudzhetu Ukrayiny za 2016 rik. Ofitsiynny sayt Derzhavnoi kaznacheys'koyi sluzhby Ukrayiny. Available at: <https://www.treasury.gov.ua/ua/file-storage/richniy-zvit-pro-vikonannya-derzhavnogo-byudzhetu-ukraini-za-2016-rik> (accessed 17 September 2021).
7. Richnyy zvit pro vykonannya Derzhavnogo byudzhetu Ukrayiny za 2017 rik. Ofitsiynny sayt Derzhavnoi kaznacheys'koyi sluzhby Ukrayiny. Available at: <https://www.treasury.gov.ua/ua/file-storage/richniy-zvit-pro-vikonannya-derzhavnogo-byudzhetu-ukraini-za-2017-rik> (accessed 17 September 2021).
8. Richnyy zvit pro vykonannya Derzhavnogo byudzhetu Ukrayiny za 2018 rik. Ofitsiynny sayt Derzhavnoi kaznacheys'koyi sluzhby Ukrayiny. Available at: <https://www.treasury.gov.ua/ua/file-storage/richniy-zvit-pro-vikonannya-derzhavnogo-byudzhetu-ukraini-za-2018-rik> (accessed 17 September 2021).
9. Richnyy zvit pro vykonannya Derzhavnogo byudzhetu Ukrayiny za 2019 rik. Ofitsiynny sayt Derzhavnoi kaznacheys'koyi sluzhby Ukrayiny. Available at: <https://www.treasury.gov.ua/ua/file-storage/richniy-zvit-pro-vikonannya-derzhavnogo-byudzhetu-ukraini-za-2019-rik> (accessed 17 September 2021).
10. Richnyy zvit pro vykonannya Derzhavnogo byudzhetu Ukrayiny za 2020 rik. Ofitsiynny sayt Derzhavnoi kaznacheys'koyi sluzhby Ukrayiny. Available at: <https://www.treasury.gov.ua/ua/file-storage/richniy-zvit-pro-vikonannya-derzhavnogo-byudzhetu-ukraini-za-2020-rik> (accessed 17 September 2021).
11. Onyshko S. V. (2020) Osoblyvosti opodatkuvannya strakhovykh kompaniy podatkom na prybutok v Ukrayini. *Molodizhnyy podatkovyy konhres*: zb. tez dopovidey, 20 travnya 2020 r., m. Irpin' / Ministerstvo finansiv Ukrayiny, Un-t DFS Ukrayiny, Projekt «Henderno oriyentovane byudzhetuвання». Irpin', pp. 1097–1100. Available at: http://ir.nusta.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/5389/1/4872_IR.pdf (accessed 17 September 2021).
12. Strakhovaya deyatel'nost': osobennosti nalohooblozheniya. *Visnyk. Ofitsiyno pro podatky*, 2015, no. 36. Available at: <http://www.visnuk.com.ua/ru/pubs/id/8862> (accessed 17 September 2021).
13. Khavtur I. (2017) Zarubizhnyy dosvid opodatkuvannya strakhovoyi diyal'nosti. *Fiskal'na polityka Ukrayiny v umovakh yevrointehratsiynykh protsesiv*: zb. tez dop. KH Yuvil. vseukr. nauk.-prakt. stud. konf. [m. Ternopil', 31 berez. 2017 r.]/ vidp. red. A. I. Lutsyk. Ternopil': TNEU, pp. 110–113. Available at: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/20815/1/110-113.pdf> (accessed 17 September 2021).
14. Shirinyan L. V., Boyko S. V., Tolstenko O. Y. (2019) Analiz i prohnozuvannya nadkhodzen' do Derzhavnogo byudzhetu Ukrayiny vid podatku na prybutok strakhovykh kompaniy. *Visnyk Kyivskoho natsional'nogo universytetu im. Tarasa Shevchenka*, no. 3, pp. 56–64. Available at: <http://bulletin-econom.univ.kiev.ua/wp-content/uploads/2019/10/204-56-64.pdf> (accessed 17 September 2021).